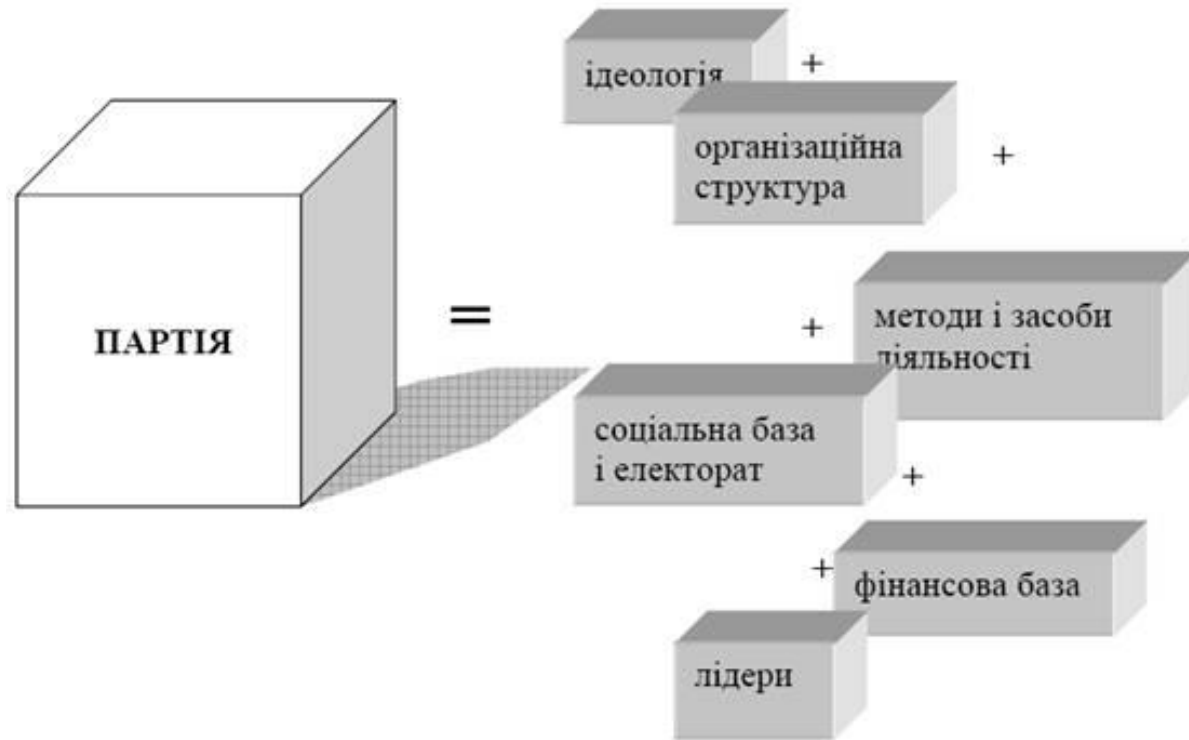

Лекція 8. Дослідження політичних партій

- 1. Політичні партії: сутність, підходи до визначення, еволюція, ознаки.**
- 2. Структура та функції політичних партій**
- 3. Правове забезпечення діяльності політичних партій в Україні**
- 4. Політичні партії в політичних процесах**

1. Ідеологічне позиціонування політичних партій в Україні /Укр. не залеж. центр. політ. дослідж. : С.Г. Конончук, О.А. Ярош. Київ : Агентство «Україна», 2013. 52 с. URL : http://www.ucipr.kiev.ua/userfiles/party_ideology2013.pdf
2. Конопляник Д. Політичні партії України на сучасному етапі. Старожитності Лукомор'я. 2025. № 3 (30). С. 211-217. DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2025.3.365>
3. Марущак Я.С. Історія політичних партій незалежної України та чому нашій державі потрібна двопартійна система. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2025. Т.1. № 89. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.89.1.14>
4. Мельник М., Дужа І. Політологія: навч.-метод. посіб. Біла Церква, 2019. URL : http://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/3514/1/Politolohiia_navch.pdf
5. Обушний М., Примуш М., Шведа Ю. Партологія : навч. посіб. Київ : Арістей, 2006.
6. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2365-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 23. Ст.118. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>
7. Політологія: навч.-метод. посіб. (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
8. Політологія: підруч. / за ред. проф. М. П. Требіна; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2018
9. Сарторі Д. Порівняльна конституційна інженерія : Дослідження структур, мотивів і результатів. Київ : АртЕк, 2001. 224 с.
10. Сичова В.В. Зміна статусу інституту політичної опозиції в системі державного управління в Україні. *Сучасна парадигма публічного управління*: Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф. / за наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 17–18 жовтня 2019 р. Львів, 2019. С. 355–359
11. Сичова В.В. Інститут політичної опозиції в Україні в системі державного управління в умовах гібридних загроз. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей*: матеріали Ювілейного XX Міжнар. наук. конгресу (24.04.2020 р.). Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. С. 94-97
12. Сичова В.В. Політичні партії УНР та їх вплив на функціонування органів влади. *Теорія та практика державного управління*. 2004. Вип. 8. С. 38–41.
13. Сичова В.В. Регіональні особливості взаємодії політичної опозиції та органів державного управління в Україні. *Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації* : матеріали підсумкової наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 30 жовт. 2009 р. : у 2 т. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009.Т. 1. С. 351–353.
14. Сичова В.В. Роль партій у формуванні політичної культури як чинника саморегуляції громадянського суспільства. *Політичні партії в незалежній Україні: роль та місце у політичній трансформації суспільства* : наук. зб. / [уклад. В.В. Нікітін]. Харків : ХарПІ УАДУ, 2001. С. 72–76.
15. Тетарчук І.В. Політологія: навч. посіб. для підготовки до іспитів. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 160 с.
16. Шведа Ю.Р. Теорія політичних партій і партійних систем : навч. посіб. Львів : Тріада плюс, 2004. 528 с.

- **Політична партія** є найпоширенішою формою організації участі громадян у політиці, відносно стабільною суспільною організацією

- Закон України «Про політичні партії в Україні»
- Стаття 2. Поняття політичної партії
- **Політична партія** - це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою **сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.**

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПАРТІЇ

ІНСТИТУЦІЙНИЙ

Партія розуміється як організація, що діє в системі держави

КЛАСОВИЙ

виходить з класових позицій, вважаючи партію найбільш свідомо і організованою частиною клас, що відстоює інтереси

ЛІБЕРАЛЬНИЙ

Трактуює партію як ідеологічне об'єднання, ґрунтоване не стільки на спільності соціально-економічного становища, скільки на спільності поглядів

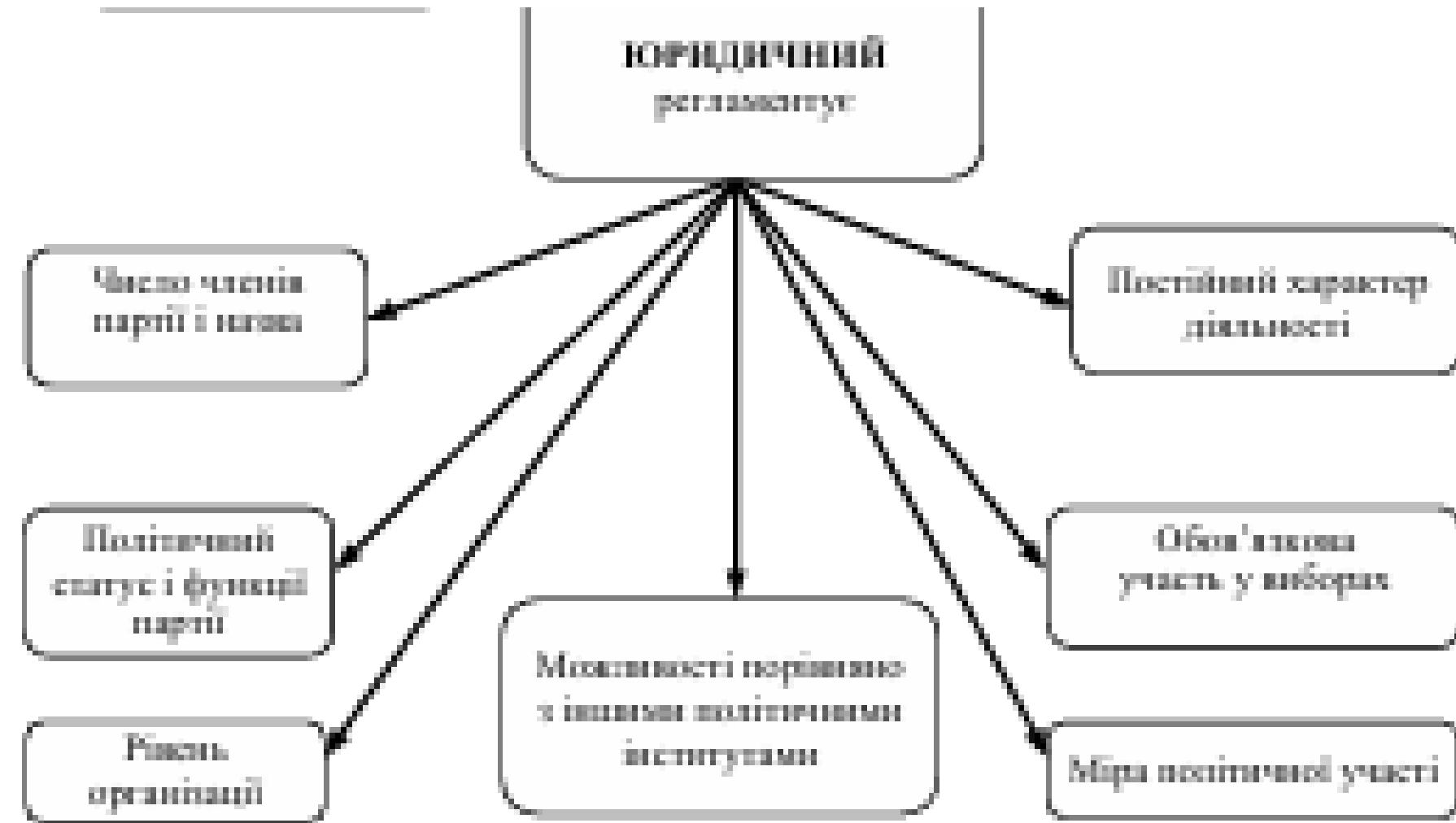
ТРАДИЦІЙНИЙ

пов'язаний з виборчим процесом і прагненням оволодіти владою

ПІДХОДИ ДО ВИЗНА- ЧЕННЯ ПАРТІЇ

Закон України «Про політичні партії в Україні»
Стаття 3. Правова основа і регламентація діяльності політичних партій
Політичні партії провадять свою діяльність відповідно до Конституції України, цього Закону, а також інших законів України та згідно із партійним статутом, прийнятим у визначеному цим Законом порядку. Політичні партії в Україні створюються і діють тільки із **всеукраїнським статусом**.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

АРИСТОКРАТИ-
ЧНІ ГУРТКИ

XVI-XVII СТ. – ОБ'ЄДНАННЯ НЕЧИСЛЕННИХ
ПРЕДСТАВНИКІВ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ

ПОЛІТИЧНІ
КЛУБИ

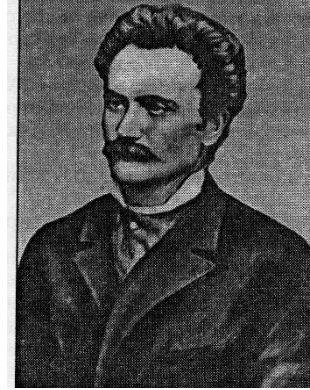
XVII-XIX СТ. – ОБ'ЄДНАННЯ, ЩО СКЛАДАЮТЬ-
СЯ З ПРЕДСТАВНИКІВ ПОЛІТИКИ Й ІНШИХ
СФЕР ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

МАСОВІ
ПАРТІЇ

XIX СТ. – ДО ТЕПЕР. ЧАСУ – СУЧАСНІ ПОЛІ-
ТИЧНІ ПАРТІЇ, ЩО МАЮТЬ ВЛАСНУ ЦЕЛЮГОТЮ
І РОЗВИНЕНУ СТРУКТУРУ

Західноукраїнські землі:

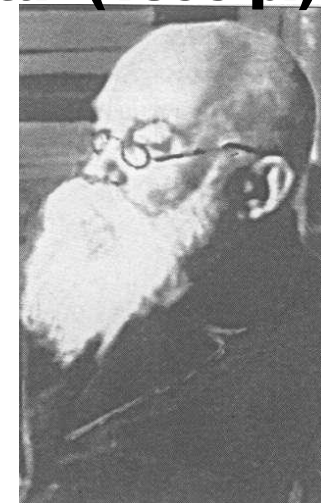
- 1890 р. – Русько-українська радикальна партія (І.Франко, Ю.Бачинський)
- 1899 р. – Українська соціал-демократична партія (М. Ганкевич)
- 1899 р. – Національно-демократична партія (Ю.Романчук, І.Франко, М.Грушевський)

І. Я. Франко

Ю. Бачинський
"Україна irredenta" (1895 р.)

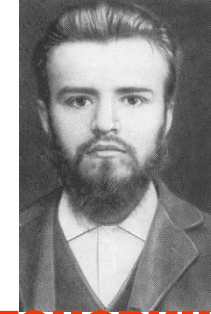

М. С. Грушевський

- **Революційна Українська партія (РУП, 1900)** соціалістична за ідеологією

Заснована в 1899 р. у Харкові

http://ebk.net.ua/Book/history/boyko_iu/chapter10/1002.htm

Д.В. Антонович

- **Українська народна партія, 1902**
націоналістична

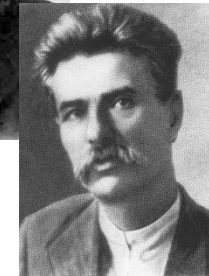
М.І. Міхновський

Ліберальні:

- **Українська демократична партія**
- **Українська радикальна партія (1904)**

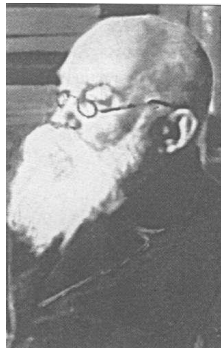

Б.Д.Гринченко

- **Українська соціал-демократична робітнича партія (УСДРП), грудень 1905, 2-й з'їзд РУП)**

С.О.Єфремов

В.Вінниченко

С.Петлюра

М.Шаповал

Товариство українських поступовців, 1908
Ліберальна

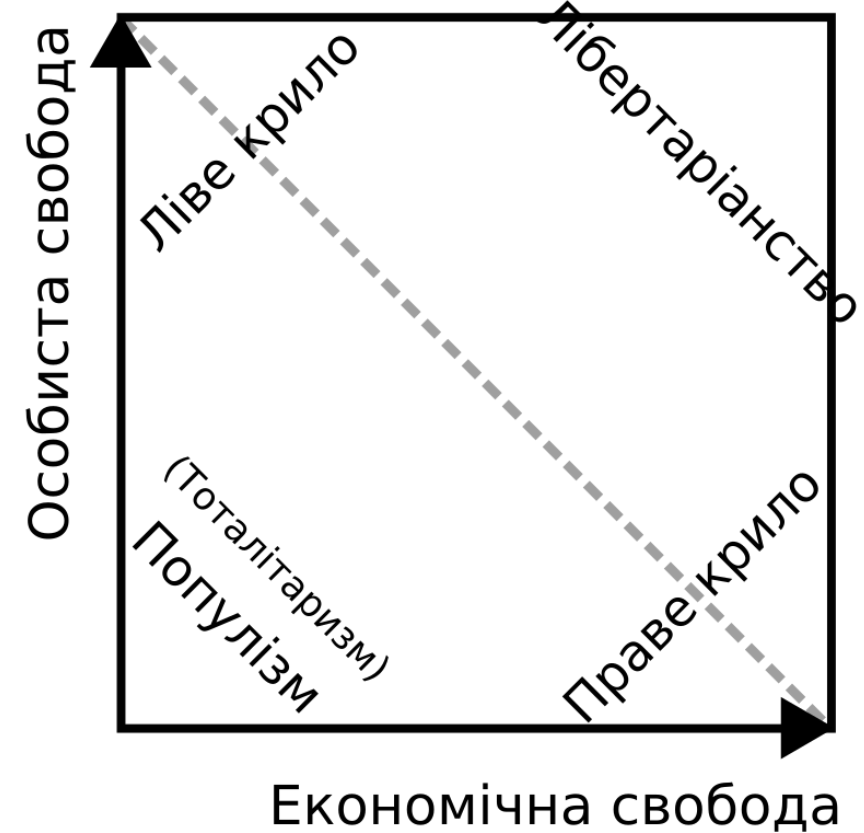
В.Голубович

М.Грушевський Українська партія соціалістів-революціонерів

Ознаки політичних партій

двовірна політична шкала («праві» та «ліві») не дозволяє достатньо коректно відобразити погляди як на роль держави в контролі житті суспільства, так і на роль держави в забезпеченні соціальної рівності, то використовуються також «політичний компас» (відзначає, поряд з віссю «ліві» — «праві», що відображає ставлення до економічних питань, розподіл на лібертарно та авторитарні суспільно-політичні переконання) чотиривимірна шкала, запропонована американським лібертаріанцем **Девідом Ноланом** в 1969 році

- Відповідно до класичного підходу, партії в представницькій системі здійснюють щонайменше чотири **функції** :
- визначення мети
- формування громадської думки
- відбір кандидатів
- забезпечення умов діяльності депутатів

Функції партії:

- **Представницька** - вираз інтересів певних груп населення;
- **Соціалізуюча** - залучення частини населення до складу своїх членів і прихильників;
- **Ідеологічна** - розробка привабливої для певної частини суспільства політичної платформи ;
- **Владна** - відбір, висування політичних кадрів і забезпечення умов їх діяльності в існуючих владних структурах;
- **Формуюча** - формування принципів, елементів , структур політичних систем;
- **Організаційна** - діяльність з підбору, розстановці кадрів у самій партії та в інших державних громадських організаціях;
- **Інтеграційна** - припинення конфліктів, узгодження інтересів сил, які борються, політична стабілізація суспільства.

Конституція України Стаття 36.

- Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.
- Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах.
- Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України.

- **Закон України «Про політичні партії в Україні»**
- **Стаття 5. Обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій**
- Утворення і діяльність політичних партій забороняється, якщо їх програмні цілі або дії спрямовані на:
 - 1) ліквідацію незалежності України;
 - 2) зміну конституційного ладу насильницьким шляхом;
 - 3) порушення суверенітету і територіальної цілісності України;
 - 4) підрив безпеки держави;
 - 5) незаконне захоплення державної влади;
 - 6) пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі;
 - 7) посягання на права і свободи людини;
 - 8) посягання на здоров'я населення;
 - 9) пропаганду комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та їх символіки

- 9-1) пропаганду російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну;
- 10) виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації та/або Республіки Білорусь проти України як внутрішнього конфлікту, громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечення тимчасової окупації частини території України;
- 11) глорифікацію, виправдання дій та/або бездіяльності осіб, які здійснювали або здійснюють збройну агресію проти України, представників збройних формувань Російської Федерації, незаконних збройних формувань, банд, найманців, створених та/або підпорядкованих, та/або керованих, та/або фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи та інші структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, у тому числі шляхом їх визначення як "повстанці", "ополченці", "ввічливі люди" тощо;
- 12) пропаганду російської імперської політики відповідно до Закону України "Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії".
- Політичні партії не можуть мати воєнізованих формувань.
- Діяльність політичної партії може бути заборонена лише за рішенням суду.

- рішення про заборону функціонування «ОПЗЖ» було прийнято на підставі указу Президента та рішення РНБО.
- Йдеться передусім про демонстративну підтримку та популяризацію агресивної антиукраїнської політики РФ, як на рівні керівництва, так і рядових її членів. «ОПЗЖ» фактично ретранслювала офіційну позицію країни-агресора щодо України та завдавала значної шкоди інтересам нашої держави.
- Встановлено причетність провідних функціонерів «ОПЗЖ» до діяльності, що створює реальні загрози національним інтересам, безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, зауважили в СБУ.

3 жовтня 2022 року проросійська політсила перебуває у стані припинення

Народний депутат Юрій Бойко склав повноваження керівника забороненої в Україні політичної партії «Опозиційна платформа – За життя».

в Україні за позовами Міністерства юстиції заборонено діяльність уже 13 проросійських партій. Нині перелік заборонених судом політсил виглядає так: “Русь єдина”, “Опозиційна платформа – за життя”, “Партія Шарія”, “Опоблок”, “Соціалісти”, “Наші”, “Держава”, “Блок Володимира Сальдо”, партія “Справедливості та розвитку”, Соціалістична партія України, “Ліва опозиція”, “Союз лівих сил” та Прогресивна соціалістична партія України.

- 15 вересня 2022 р. Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду України відхилив апеляційну скаргу проросійської політичної партії «Опозиційна платформа – За життя» («ОПЗЖ») і, таким чином, остаточно заборонив її діяльність в нашій країні

• Закон України «Про політичні партії в Україні»

- **Стаття 7.** Програма політичної партії
- Політичні партії повинні мати програму. Програма політичної партії є викладом цілей та завдань цієї партії, а також шляхів їх досягнення.
- **Стаття 8.** Статут політичної партії
- Політичні партії повинні мати статут.

- **Стаття 10.** Створення політичної партії
- **Рішення про створення політичної партії приймається на її установчому з'їзді (конференції, зборах). Це рішення має бути підтримано підписами не менше 10 тисяч громадян України, які відповідно до Конституції України мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим.**
- На установчому з'їзді (конференції, зборах) політичної партії затверджуються статут і програма політичної партії, обираються її керівні та контрольно-ревізійні органи.
- Політична партія створюється групою громадян України у складі не менш як 100 осіб.
- Рішення про створення політичної партії приймається на установчому з'їзді (конференції, зборах) політичної партії, що оформлюється протоколом, який підписують головуючий та секретар.

- **Закон України «Про політичні партії в Україні»**

- **Стаття 11. Реєстрація політичної партії**

- Реєстрація політичних партій, їхніх обласних, міських і районних організацій, первинних осередків або інших структурних утворень, передбачених статутом партії, здійснюється в порядку, визначеному [Законом України](#) "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань", після перевірки поданих матеріалів.

- Про утворення обласних, міських, районних організацій або інших структурних утворень політичної партії, передбачених статутом партії, **повідомляється суб'єкт державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань у 10-денний строк з дня їх утворення.**

- Реєстрація обласних, міських, районних організацій або інших структурних утворень політичної партії, передбачених статутом політичної партії, здійснюється з набуттям статусу юридичної особи, якщо наявність такого статусу передбачена статутом партії, або без статусу юридичної особи.

Порядок утворення та реєстрації політичних партій

ПП протягом 6 місяців з дня державної реєстрації забезпечує утворення та реєстрацію своїх обласних організацій у щонайменше 5 виборчих регіонах України

Етичний кодекс ПП визначає стандарти публічної комунікації і формується за принципами недискримінації

- **Закон України «Про політичні партії в Україні»**

- **Розділ II**
ЧЛЕНСТВО В ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЯХ ТА ЇХ УТВОРЕННЯ

- **Стаття 6. Членство в політичних партіях та його обмеження**

- Членом політичної партії може бути лише громадянин України, який відповідно до Конституції України має право голосу на виборах.

- Громадянин України може перебувати одночасно лише в одній політичній партії.

- Членами політичних партій **не можуть бути:**

- 1) судді;
- 2) прокурори;
- 3) поліцейські;
- 4) співробітники Служби безпеки України;
- 5) військовослужбовці;
- 6) працівники митних та податкових органів;
- 7) персонал Державної кримінально-виконавчої служби України;

- Членами політичних партій **не можуть бути:**

- 8) працівники Національного антикорупційного бюро України;
- 9) державні службовці у випадках, передбачених Законом України "Про державну службу";
- 10) члени Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;
- 11) громадяни України, які зараховані до добровольчих формувань територіальних громад;
- 11) працівники Бюро економічної безпеки України;
- 12) працівники Державного бюро розслідувань;
- 13) члени Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку.

ТИПОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

(загальна)

**За організаційною
структурою:**

централізовані;
децентралізовані;
кадрові;

масові:

- комуністичні;
 - соціал-демократичні;
 - фашистські;
- партії з формально
визначеними принципами
членства;
- партії з вільним
членством
 - партії збудовані на
федеративних засадах

**За характером відношення
програм і політичних курсів**

до статус-кво і напрямку
суспільного прогресу

- революційні (радикально-прогресивні)
- реформаторські
(помірковано-прогресивні);
- консервативні;
- реакційні
(контрреволюційні)

**За формою партійного
керівництва:**

- колективного керівництва;
- колективного керівництва з
чітко вираженим
верховенством лідера;
- особистісного керівництва;
- авторитарні
(харизматичного
керівництва);
- консенсуального
керівництва

**За методами політичної дії і
відношення до політичних
опонентів**

- помірковані
- радикальні
- екстремістські

За соціальною базою: • загальнонаціональні • класові або соціально-групові (робітничі, селянські, буржуазні) • партії інших суспільних груп – міжкласові, • міжгрупові (універсальні) (релігійні, молодіжні, жіночі)	За соціально-політичними ідеалами (партійною ідеологією): • комуністичні; • соціал-демократичні; • ліберальні; • консервативні; • фашистські; • націоналістичні; • релігійної орієнтації; • екологічні; • популістські (без визначених ідеалів)
За політичним статусом (місце і роль у політичній системі): • державні (партійна ідеологія стає державною, партія формує державну систему керування); • правлячі; ті, що підтримують владу; • опозиційні; • парламентські • нелегальні (несистемні)	За політичною орієнтацією: • ліві; • центристські; • праві; • ультра (правий та лівий екстремізм)

РЕЗУЛЬТАТИ ВИБОРІВ

Підраховано 100% бюлетенів; мажоритарні округи 199

Партія	Голоси	Місця за списком	Місця по маж.	Р
Слуга народу	43.16%	124	130	254
ОПЗЖ	13.05%	37	6	43
Батьківщина	8.18%	24	2	26
ЄС	8.1%	23	2	25
Голос	5.82%	17	3	20
Інші партії			10	10
Самовисуванці			46	46

- **Партії** беруть безпосередню участь у творенні державної політики та в державному управлінні.
- Їх вплив на державну діяльність відрізняється ступенем залученості, який залежить від форми правління і типу виборчої системи.
- Форма правління визначає місце та роль парламентських фракцій при створенні уряду та впливає на взаємозв'язки гілок влади в державі.
- Тип виборчої системи визначає ступінь залученості громадян до демократичних процесів у державі та роль партій в організації роботи законодавчого органу.
- Зацікавленість партійного та державного керівництва в посиленні ролі партій у державному управлінні є важливим, але не єдиним фактором у партійному житті.

- **ПАРЛАМЕНТСЬКА КОАЛІЦІЯ** – об'єднання парламентських фракцій з метою досягнення загально значимих цілей.
- **КЛАСИФІКАЦІЯ ПАРТІЙНИХ КОАЛІЦІЙ:**
- **багатопартійна коаліція** – жодна з партій не спроможна домогтися компетентної більшості;
- **двопартійна коаліція** – є дві сильні партії, кожна з яких спроможна самостійно здійснювати владні повноваження;
- **модифікована двопартійна коаліція** - не одна з двох основних партій не збирає абсолютної більшості і вони змушені кооперуватися з третіми партіями;
- **двоблокова коаліція** – за владу борються два основних блоки, а партії, що стоять поза блоками не грають суттєвої ролі
- **коаліція домінування** – група партій, які протягом тривалого часу самостійно здійснюють владу;
- **коаліція кооперування** – стійке, рівноправне співробітництво політичних партій.

ФАКТИ

ЯК ФОРМУЄТЬСЯ КОАЛІЦІЯ?

Для формування

депутатів
226

30 днів на створення

Входять лише депутати фракцій, які об'єдналися

Фракція – представники партії у парламенті

У парламенті IX скликання
5 фракцій:

- Слуга народу
- Опозиційна платформа – За життя
- Європейська солідарність
- Батьківщина
- Голос